

próbája az evés], hogy stílszerűek legyünk. Kipróbáltuk a munkafüzet egyes részeit egy emelt óraszámú angol nyelvet tanító, de nem tagozatos iskolában. Általános tapasztalatunk az volt, hogy a könyvben szereplő ismeretanyag és az itteni gyerekek nyelvi szintje nincs összhangban egymással, tehát az ötödikes történelem vagy földrajz tananyaghoz tartozó feladatokat még nem értik meg angolul. Csak a legjobbak élvezték, hogy az angolórán kívül is használniuk kell a nyelvet. Az értetlenkedés oka valószínűleg a feladat újdonsága lehetett, ezen hosszú távon segíthetünk, ha hozzászoktatjuk tanítványainkat, hogy más szaktárgyi órákon is találkozhatnak az idegen nyelvvel. Ehhez természetesen olyan kollégákkal kell együttműködnünk, akik nem nyelvszakos tanárként haladó szinten értik és beszélnek az angolt. Ha nem ragaszkodunk ahhoz, hogy pl. az ötödikes szaktárgyi anyagot ötödik osztályban dolgozzuk fel a gyerekekkel angolul, hanem csak később (hetedik tájékán) foglalkozunk vele, akkor már jóval többet megértenek a feladatokból. Az angolórákon használt tankönyvek kiegészítésére, az érdeklődő diákok motiválására és a tehetséggondozáshoz viszont nagyon jól használható ez a kiadvány. Fentebb említett sok pozitívumát szem előtt tartva mindenképpen ajánljuk a két tannyelvű és tagozatos iskolák diákjai és tanárai számára.

Szabó Andrea

Pintér Márta

Nyelv és politika Írország történetében

Veszprém: Pannon Egyetemi Kiadó, 2008. 239 p.

Írország kiváló kutatási terepet adhat számos tudományág kutatóinak, hiszen nemcsak egy csodálatosan zöld szigetről van szó, ahol koboldok bújnak meg az erdőkben és mindig esik az eső, de egy olyan szigetről is beszél-

lünk, amelynek viharos történelme iránt nemcsak az utazó és a művelt olvasó, hanem a kutató is érdeklődést mutathat.

Mindezidáig nem jelent meg hazánkban hasonló, az ír nyelvvel foglalkozó szakkönyv. A XXI. század és az Európai Unió oktatáspolitikájának kérdése vajon hogyan találkozik Írországban? Személyes tapasztalataim azt mutatják, hogy az ír emberek nem szívesen és nem sok szituációban használják őseik nyelvét (kivételet képeznek az úgynevezett *Gaeltacht* területek). Ugyanakkor az iskolai oktatás kötelező részeként minden írországi tanuló találkozik a nyelvvel, még a bevándorlók is. Későbbi életükben azonban mindez kevés szerepet játszik. Legnagyobb mértékben vélhetően William Butler Yeats fogalmazta meg e nyelvhez való viszonyát, mely a lakosság többségének véleményét is tükrözi: „Az ír a nemzeti nyelv, de nem az anyanyelvem”. Státuszát tekintve az ír nyelv Írország első hivatalos nyelve, ám az angol a legelterjedtebb. Európai státuszát tekintve fontos megjegyezni, hogy 2007. január 1-től az Európai Unió korlátozott státuszú hivatalos nyelve is.

Az ír nyelvpolitika megismeréséhez, a kutatáshoz elengedhetetlen történeti szemszögből tekinteni a nyelvi változásokra.

Pintér Márta a veszprémi Pannon Egyetem Angol-Amerikai Intézetének oktatója, a doktori disszertációjához végzett kutatásait tartalmazza ez a monográfia. A munka tagadhatatlanul interdiszciplináris, hiszen egyaránt megismerjük a sziget történetét és ezzel párhuzamosan a végbemenő nyelvi változásokat. Pintér Márta elkötelezett „irlandisztikus”-ként kutatja a szigetország történetét, elsősorban nyelvtörténeti, nyelvpolitikai céllal. Vizsgálatának célja megrajzolni az Ír-sziget nyelvpolitikai történetét az i. sz. V. századtól kezdve a szuverén ír állam létrejöttéig, mert ugyan nemzetközi viszonylatban, főleg angol nyelvterületen számos szerző foglalkozott már az ír–angol nyelvcserével, ilyen jellegű: a történeti és nyelvpolitikai szemléletet ötvöző, szisztematikus vizsgálat azonban csak korlátozottan született. A vizsgálat kiin-

dulópontja az a feltételezés, mely szerint a nyelvpolitikai megközelítés a nyelvcsere menetének újszerű meghatározását teszi lehetővé. Az alkalmazott nyelvpolitikai szempontú megközelítés az angol–ír nyelvcsere gyökereit az eddigi elemzések közül a legkorábbra datálja: a nyelvcsere kezdetét jelző nyelvpolitikai eseményeket a XII. század végével, azaz az írországi angol-normann invázió idejével, más szóval, az Ír-sziget gyarmati történetének kezdetével azonosítja.

A Pannon Egyetemi Kiadó 2008-ban jelentette meg a monográfiát, melynek szerkezeti alapját hat kronológiai és egyben nyelvpolitika-történeti egység jelenti.

A kulturális és a nyelvi szuverenitás időszakában az óír nyelv vernakuláris státuszát, a kelta hősi kor kulturális, nyelvi jegyeit vizsgálja egészen a középir nyelvi időszakig (500/600–1150/1200). Megtudhatjuk, hogy az ír nyelv az indoeurópai nyelvcsalád kelta ágának gael csoportjából ered, azonban a kelta kultúra még Írországból sem jelentett teljes etnikai és nyelvi homogenitást. Egyes kutatók szerint a *kelta* szó elsősorban nyelvészeti fogalom, mely az indoeurópai nyelvek egy csoportjára vonatkozik. A kelták írországi megjelenése nem biztos, a jelenlegi konszenzusos nézet szerint valamikor az i. e. I. évezred második felében, több hullámban játszódtott le. A kereszténység felvétele előtti Írország kultúrája a szóbeliségen alapult, ezért korabeli írott források nem léteznek. Az ír nyelv legősibb írásos formája az Ogam, feltételezhetően az i. sz. V–VII. században keletkezhetett a kőbe vésett szövegek.

A következő időszak történeti szempontból a késő-középkort, kora-újkort foglalja magába, nyelvtörténeti szempontból pedig a korai/klasszikus modern ír időszakot jelenti (1200–1600). Az angol-normann intervenció az addig egységes és virulens natív¹ ír első meggyengítését jelentette, bár az ír nyelvet beszélők kerekedtek felül, ezután már nem

válhatott teljes mértékben uralkodóvá. A Tudor uralkodók teljesítették ki az angol hódítást, ami a natív intézmények többségének megsemmisítését, a sziget kulturális és nyelvi gyarmatosítását jelentette. Ekkor kezdődött az ír nyelv kisebbségi státuszba szorítása.

A XVII–XVIII. században Írország a mély megosztottság, a „két civilizáció” országává vált. A megosztottság elsősorban vallási alapú, a fő ellentét a protestáns és katolikus csoportok közt feszült. A katolikus népesség túlnyomó részét, az alsóbb társadalmi csoportokat pedig szinte kizárólag, a natívak alkották; a protestánsok fogalma alatt az Ulsterbe betelepült skót presbiteriánusokat, valamint a politikai és gazdasági hatalom pozícióit az egész országban magukhoz ragadó angliai anglikánokat értjük. Országosan a katolikus népesség volt számszerű többségben, azonban többségük jogfosztottá és vagyontalanná vált, az angol etnikum hegemoniája pedig stabilizálódott. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a XVIII. század végére kísérletek történtek egy befogadó, a katolikus és protestáns lakosság lojalitására egyaránt számot tartó, a külvilághoz képest egyedi, de belül kohéziót teremtő nemzeti identitás kialakítására. Az új nemzeti ideál egy gael és angol–ír kulturális ozmózisből táplálkozott. Az ozmózishez az angol–ír oldal a patrióta értékrenddel, Írország kulturális örökségének fölfedezésével és az ír történelmi tudat kialakításával, míg a natív értelmiség autentikus filológiai és kulturális tudásanyagával járult hozzá.

A XIX. századi Írország nyelvi, nyelvpolitikai fejleményeinek meghatározó politikai kerete az 1801-ben Nagy-Britannia és Írország között hatályba lépő és 1922-ig, az Ír Szabad Állam megalakulásáig és az Ír-sziget megosztásáig fennálló unió volt. Az ír nyelv helyzetének a változásait így a brit állam és az ír társadalom kölcsönhatásai, a kor eseményeire és szellemi áramlataira adott válaszai szabták meg. A XX. század elejére megszületett az Ír Szabad Állam, amelynek nyelvi paradoxona abban állt, hogy angolul beszélt,

¹ Müszó, a szerző az angol *native* szó magyar megfelelőjeként alkalmazza.

de az írt tekintette a nemzeti nyelvének. Nyelvpolitikai szempontból megállapítható, hogy a XIX. század végére az ír–angol nyelvcsere többé-kevésbé lezárult, a folyamat mint nyelvpolitikai jelenség a nyelv megmentésének ügye köré csoportosult.

Az ír–angol nyelvcsere négy döntő állomásának bemutatásával a szerző egy olyan modellt vázolt fel, amely az ír–angol nyelvcsere folyamatát mutatja be a XII. századtól

a XIX–XX. század fordulójáig. A függelékben található térképek nagyban hozzásegítik még az avatatlan olvasót is ahhoz, hogy megfelelő képet kapjon a sziget lakosságának nyelvi megoszlásáról. A könyv hasznos olvasmány lehet mind a nyelvtörténet, mind a nyelvpolitika, mind a nyelvcsere iránt érdeklődők számára.

Szücs Eszter Cecilia

TINTA KÖNYVKIADÓ

A MAGYAR NYELV KÉZIKÖNYVEI 16–19.

16. FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT
KERESZTNEVEK ENCIKLOPÉDIÁJA

A leggyakoribb női és férfinevek
440 oldal, 4990 Ft

17. HAJDÚ MIHÁLY
CSALÁDNEVEK ENCIKLOPÉDIÁJA

Leggyakoribb mai családneveink
552 oldal, 4990 Ft

18. BÁRDOSI VILMOS
MAGYAR SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK

Értelmező és fogalomköri szótára
992 oldal, 6990 Ft

19. RÁ CZ JÁNOS
NÖVÉNYNEVEK ENCIKLOPÉDIÁJA

Az elnevezések eredete, a növények kultúrtörténete és élettani hatása
816 oldal, 5990 Ft

Megvásárolhatók a kiadóban:

TINTA KÖNYVKIADÓ, 1116 Budapest, Kondorosi út 17.

Tel.: (1) 371-0501; Fax: (1) 371-0502

E-mail: info@tintakiado.hu; honlap: www.tintakiado.hu